

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ §9 - §11

A. Μετάφραση:

§9

Γι' αυτή, λοιπόν, την κατηγορία δε γνωρίζω γιατί πρέπει να πω περισσότερα. Μου φαίνεται, όμως, κύριοι βουλευτές, ότι αρμόζει να απολογείται (κάποιος) στους άλλους δικαστικούς αγώνες για αυτές μόνες τις κατηγορίες, στις δοκιμασίες όμως (μου φαίνεται ότι) είναι δίκαιο να λογοδοτεί για όλη του τη ζωή. Σας παρακαλώ, λοιπόν, να με ακούσετε με εύνοια. Και θα απολογηθώ όσο μπορώ πιο σύντομα.

§10

Εγώ δηλαδή κατ' αρχάς, αν και δε μου απέμεινε μεγάλη περιουσία εξαιτίας των συμφορών και του πατέρα μου και της πόλης, πάντρεψα δύο αδερφές, δίνοντας στην καθεμιά ως προίκα τριάντα μνες, και μοιράστηκα (την πατρική περιουσία) με τον αδελφό μου, έτσι ώστε να παραδέχεται εκείνος ότι έχει περισσότερα από μένα από την πατρική περιουσία, και σε σχέση με όλους τους άλλους έχω ζήσει έτσι, ώστε να μη δώσω καμιά αφορμή για παράπονο ποτέ μέχρι τώρα ούτε σε έναν (από τους συμπολίτες μου).

§11

Και τις ιδιωτικές μου, λοιπόν, υποθέσεις έτσι τις έχω διευθετήσει. Σχετικά, όμως, με το δημόσιο βίο νομίζω ότι είναι για μένα πολύ μεγάλη απόδειξη της δικής μου τιμιότητας ότι, όσοι από τους νεότερους τυχαίνει να χάνουν τον καιρό τους στα ζάρια ή στα ποτά ή σε τέτοιες ακολασίες, θα δείτε όλους αυτούς να είναι αντίπαλοί μου και να διαδίδουν πάρα πολλές ψευδείς φήμες για μένα και να λένε (πάρα πολλά) ψέματα. Και όμως είναι φανερό ότι, αν επιθυμούσαμε τα ίδια (πράγματα), δε θα είχαν για μένα τέτοια γνώμη.

B. ΣΧΟΛΙΑ – ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

§9

«έν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι»

Στους άλλους δικαστικούς αγώνες (στις κανονικές δίκες δηλαδή) ο κατηγορούμενος απολογείται μόνο για τις κατηγορίες που του αποδίδονται ενώ στις «δοκιμασίες» οι «δοκιμαζόμενοι» απολογούνται αναλυτικότερα για το ποιόν της προσωπικότητάς τους. Από τα παραπάνω φαίνεται πόσο λεπτομερής και χρονοβόρα διαδικασία θα μπορούσε να είναι –

κατά περίπτωση-η «δοκιμασία». Κάποτε, βέβαια, όταν ο «δοκιμαζόμενος» ήταν παράδειγμα ηθικότητας και εντιμότητας, μπορεί η «δοκιμασία» να ήταν μια συνοπτική και τυπική διαδικασία (αλλά αυτό συνέβαινε σπάνια). Πάντως, ήταν μια υπεύθυνη και ιδιαίτερα σημαντική διαδικασία, γιατί στόχευε στο να διαπιστώσει κατά πόσο ο «δοκιμαζόμενος» ήταν άξιος του λειτουργήματος στο οποίο είχε αναδειχθεί.

Η διαδικασία της «δοκιμασίας» είχε την εξής μορφή:

- α) Υποβολή ερωτήσεων προς τον «δοκιμαζόμενο» καθιερωμένου τύπου, για να διαπιστωθεί αν ήταν γνήσιος Αθηναίος πολίτης.
- β) Υποβολή ερωτήσεων για το αν σεβόταν τους γονείς του και αν απέδιδε τις πρέπουσες τιμές στους τάφους τους.
- γ) Εξέταση για το αν έχει εκπληρώσει τις στρατιωτικές, τις φορολογικές και τις λατρευτικές του υποχρεώσεις. Οι απαντήσεις του εξεταζόμενου σ' όλα τα παραπάνω ερωτήματα έπρεπε να επιβεβαιώνονται από μάρτυρες.
- δ) Ακόμα, όποιος ήθελε, μπορούσε να απευθύνει κατά του «δοκιμαζόμενου» κατηγορία, την οποία έπρεπε εκείνος με τη σειρά του να αντικρούσει με επιχειρήματα και
- ε) Τέλος, η Βουλή ή οι δικαστές αποφάσιζαν για την αποδοχή ή την απόρριψη του.

«μετ'εὐνοίας ἀκροάσασθαί μου»

Ο Μαντίθεος εδώ παρακαλεί τους βουλευτές να τον ακούσουν με εύνοια. Η παράκληση του αποτελεί λογικό συμπέρασμα της προηγούμενης πρότασης αλλά και έντονη επιθυμία για κάθε άδικο κατηγορούμενο. Φυσικά, ο Μαντίθεος στοχεύει στο συναίσθημα των δικαστών με αυτήν του τη φράση, όπως και με την επόμενη ↓

«ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαὶν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων»

Ο Μαντίθεος και εδώ επιδιώκει να κερδίσει την εύνοια των δικαστών τονίζοντας την πρόθεση του να μην τους κουράσει. Μάλιστα, χρησιμοποιεί υπερθετικό βαθμό συντομίας (*διὰ βραχυτάτων*). Με αυτόν τον τρόπο προσπαθεί να τους προκαταλάβει θετικά υπέρ του και να προλάβει πιθανή δυσανασχέτηση τους από ενδεχόμενη μακρηγορία του. Η συντομία και η λακωνικότητα ήταν αρετές για ένα λογογράφο και ένα ρητορικό λόγο του. Εξάλλου ο χρόνος αγόρευσης δεν ήταν απεριόριστος, αλλά μετρούνταν αυστηρά από την κλεψύδρα. Άρα, η μακρηγορία τιμωρούνταν με αφαίρεση του λόγου από τον αγορητή (και συνήθως με απώλεια της δίκης, όταν ο ρητορικός λόγος ήταν δικανικός).

- Οι δύο τελευταίες προτάσεις της §9 μας επιτρέπουν να χαρακτηρίσουμε τα όσα λέγονται εδώ ως *πάθος* (έντεχνη μαρτυρία), αφού στοχεύουν στο συναίσθημα των δικαστών.
- Αντίθεση *«ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι... ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις»*

§10

«διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως»

Οι συμφορές «τῆς πόλεως» είναι οι εκτεταμένες καταστροφές σε έμψυχο και άψυχο δυναμικό που προκάλεσε ο μακροχρόνιος (27 χρόνια) Πελοποννησιακός πόλεμος. Οι συμφορές «τοῦ πατρὸς» είναι η περιστολή (αναγκαστική, λόγω του πολέμου) των εμπορικών δραστηριοτήτων του πατέρα του Μαντίθεου. Ίσως αυτή η οικονομική δυσπραγία του τον υποχρέωσε να στείλει τα δυο του παιδιά στον φίλο του Σάτυρο (βλ. §4). Στις συμφορές «τοῦ πατρὸς» θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και κάποιες ενοχλήσεις πολιτικής φύσεως του πατέρα του Μαντίθεου (και του ίδιου αργότερα), λόγω των αριστοκρατικών φρονημάτων του.

«δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα...»

Η προίκα ήταν σύνηθης θεσμός στην αρχαία Αθήνα· σπάνια γινόταν γάμος χωρίς αυτήν. Ωστόσο ο πατέρας ή ο αδελφός –προστάτης (όταν είχε πεθάνει ο πατέρας) της νύφης δεν ήταν νομικά υποχρεωμένος να καταβάλει προίκα. Ο Μαντίθεος, ως ο μεγαλύτερος αδελφός-προστάτης της οικογένειας (στο μεταξύ είχε πεθάνει ο πατέρας του), πάντρεψε τις δύο αδελφές του δίνοντας σε κάθε μια προίκα 30 μυνων, αρκετά καλή σε σχέση με την περιουσία που κληρονόμησε.

- Στο σημείο αυτό και γενικά σε όλη την παράγραφο 10 υπάρχει άριστη «ηθοποιία» από το Λυσία.

«πρὸς τὸν ἀδελφόν...»

Αν κάποιος πέθαινε αφήνοντας περισσότερους από έναν γνήσιου γιους, αυτοί μοιράζονταν εξίσου όλη την πατρική περιουσία (κληρονομιά). Ο μεγαλύτερος γιος δεν είχε κανένα πλεονέκτημα έναντι των νεότερων αδελφών. Το γεγονός ότι ο Μαντίθεος παραχώρησε το μεγαλύτερο μερίδιο της πατρικής περιουσίας στο μικρότερο αδελφό του αποτελεί δείγμα αφιλοκέρδειας και αδελφικής αγάπης. («ηθοποιία» Λυσία)

«καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους»

Ο Μαντίθεος εδώ υποστηρίζει πως υπήρξε άψογος και συνετός όχι μόνο απέναντι στην οικογένειά του (κάτι που είναι φυσικό) αλλά και προς κάθε άλλον άνθρωπο. Δεν κατηγορήθηκε ποτέ από κάποιον για οποιαδήποτε αιτία και ποτέ του δεν κατηγορήσε κανέναν. Ήταν ένας νόμιμος και φιλήσυχος πολίτης. («ηθοποιία» Λυσία)

- *Οὐ πολλῆς* → σχήμα λιτότητας
- *καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως* → πολυσύνδετο σχήμα
- *πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν* → υπερβατό σχήμα
- *μηδεπώποτε –μηδέ –μηδέ* → επανάληψη για έμφαση

§11

«μέγιστον ἡγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπεικειίας»

«**Τεκμήριον**» είναι η απόδειξη που στηρίζεται στη λογική, «**μαρτύριον**» είναι απόδειξη που προκύπτει από την κατάθεση μαρτύρων και «**σημεῖον**» είναι απόδειξη που γίνεται αντιληπτή από τις αισθήσεις μας (αισθητηριακά δεδομένα όρασης, ακοής κλπ).

«περὶ τὰς τοιαύτας ἀκολασίας»

Πολλοί νεαροί Αθηναίοι περνούσαν τον καιρό τους στα σκιραφεία ή κυβευτήρια, παίζοντας ζάρια, και στα καπηλειά. Τα μέρη αυτά θεωρούνταν τόποι διαφθοράς. Σε αντίθεση με τους νέους αυτούς, που έχαναν τον καιρό τους και σπαταλούσαν την πατρική τους περιουσία στα ύποπτα αυτά καταγώγια, η ηθικότερη και αξιοπρεπέστατη συμπεριφορά του Μαντίθεου αποτελούν εγγύηση για το βουλευτικό του αξίωμα και τη σωστή διαχείριση των δημοσίων υποθέσεων. (**«ηθοποιία» Λυσία**)

«καὶ πλεῖστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας...»

Η λογοποιία και ψευδολογία, έννοιες συνώνυμες, χαρακτήριζαν τους ανθρώπους που σύχναζαν στα σκιραφεία, τα καπηλειά και λοιπά καταγώγια· σκοπό είχαν τη διαβολή έντιμων πολιτών.

«οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ»

Ψυχολογικό και πολύ εύστοχο το επιχείρημα. Στηρίζεται στην παλαιά παροιμία «**ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει**» (=ο ὅμοιος συναναστρέφεται με τον ὅμοιο του). Ο Μαντίθεος εδώ υποστηρίζει ότι οι κατηγοροί του προέρχονται απ' αυτούς που χάνουν τον καιρό τους στα διάφορα αθηναϊκά καταγώγια εκείνης της εποχής. Επειδή βλέπουν το ηθικό μεγαλείο και την αξιοπρεπή στάση ζωής του Μαντίθεου, τον φθονούν και θέλουν, κατηγορώντας τον, να τον συμπαρασύρουν στην ακολασία. Αν, αντίθετα, ο Μαντίθεος ήταν ίδιος με αυτούς, δηλαδή διεφθαρμένος, συκοφάντης και τυχοδιώκτης, τότε δε θα κινούσε σε καμία περίπτωση το φθόνο των κατηγορών του. (**«ηθοποιία» Λυσία**)

Ερωτήσεις §9 - §11

1. Να αναφέρετε τα στοιχεία που εκθέτει ο Μαντίθεος για την ιδιωτική του ζωή και να εξηγήσετε για ποιο λόγο το κάνει.
2. Να αιτιολογήσετε τη σύνδεση των συμφορών της πόλης με την οικονομική κατάσταση του Μαντίθεου.

3. «ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι» - «ἐν ταῖς δοκιμασίαις» : Να εντοπίσετε τη διαφορά ανάμεσα στις δύο φράσεις και να εξηγήσετε σε ποια φράση δίνει περισσότερη έμφαση ο Μαντίθεος και γιατί;
4. Να παρουσιάσετε τα επιχειρήματα που παραθέτει ο Μαντίθεος και αφορούν την δοκιμασία.
5. Να σκιαγραφήσετε την κοινωνική συμπεριφορά και το ήθος του Μαντίθεου όπως παρουσιάζεται στις συγκεκριμένες παραγράφους, εστιάζοντας στο απόσπασμα: «περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ... περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους». Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες λέξεις ή φράσεις.
6. Να εστιάσετε στη σημασία της λέξης ἐπιείκεια και να εξηγήσετε γιατί ο Μαντίθεος επιχειρεί να αποδείξει ότι έχει αυτή την αρετή. Να συμπληρώσετε την απάντησή σας με την αναζήτηση της σημασίας και της χρήσης του όρου **επιείκεια** στη σύγχρονη εποχή.
7. Να υποθέσετε ότι βρίσκεστε ως ταξιδιώτης στην Αρχαία Αθήνα την εποχή που δοκιμαζόταν ο Μαντίθεος και παρακολουθείτε από κοντά τη «δοκιμασία». Να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας για τη σημασία της λογοδοσίας του Μαντίθεου για τη ζωή του έτσι ώστε να καταλάβει το δημόσιο αξίωμα.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ - ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1. Να γράψετε ομόρριζα για τα πιο κάτω:
§9: αίτιας, ἀγῶσι, πλείω, κατηγορημένων, δοκιμασίαις, εὐνοίας, ἀκροάσασθαι
§10: οὐσίας, ἐπιδούς, ἐνειμάμην, πατρῶων, ἔγκλημα
§11: διώκηκα, τεκμήριον, ἐπιείκεια, πότους, ἀκολασία, τυγχάνουσι, διαφόρους
2. Να γράψετε συνώνυμα για τα πιο κάτω:
§9: αίτια, ἀγῶσι, κατηγορημένων,
§10: οὐσίας, ἐνειμάμην, ἔγκλημα
§11: διώκηκα, ἀκολασία, διάφορος
3. Να γράψετε αντώνυμα για τα πιο κάτω:
§9: πλείω, κατηγορώ, εὐνοια,
§10: ἔγκλημα
§11: ἀκολασία, διάφορος

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

4. Να βρείτε με ποιες λέξεις της στήλης Β έχει ετυμολογική συγγένεια κάθε λέξη της στήλης Α:

Στήλη Α	Στήλη Β
α) ουσίας	1. οφθαλμός 2. εσκεμμένως 3. κλήση 4. κάτοπτρο
β) ἔγκλημα	5. τυχόν 6. σκέψη 7. κλήτευση 8. αυτόπτης
γ) τυγχάνουσι	9. συνείδηση 10. όψη 11. παρουσία
δ) φημί	12. σκοπός 13. τυχερός 14. προφήτης
ε) όρῶ	15. άφατος 16. επουσιώδης 17. όραμα
στ) σκέψασθε	18. ιστορία 19. κατάφαση
ζ) οΐδα	20. ειδήμων 21. τεύχος 22. σκόπιμος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1. Να κάνετε πλήρη **συντακτική αναγνώριση** των πιο κάτω λέξεων:
- 1) αύτῆς, μόνων, προσήκειν, τοῦ βίου, διδόναι, άκροάσασθαι, διὰ βραχυτάτων (§9)
 - 2) ουσίας, καταλειφθείσης, τοῦ πατρός, έπίδους, οὔτως, όμολογεΐν, τῶν πατρῶων, άπαντας, γενέσθαι (§10)
 - 3) τεκμήριον, έπεικειάς, τῶν νεοτέρων, περι κύβους, τὰς διατριβάς, ποιούμενοι, διαφόρους, όντας, πλειστα, λογοποιούντας (§11)

2. Να γράψετε τη **Γενική** και **Δοτική ενικού** και **πληθυντικού** των πιο κάτω ουσιαστικών: *ὁ ἀγὼν, ἡ πόλις, ὁ πατήρ, ἄπας*
3. Να μεταφέρετε στον **αντίθετο αριθμό** τους πιο κάτω γραμματικούς τύπους: *πλείω, δοκιμασίαις, δύνωμαι, οἶδα, καταλειφθείσης, ἠγοῦμαι*
4. Να γράψετε τους άλλους βαθμούς των πιο κάτω υπογραμμισμένων λέξεων, διατηρώντας τον **ίδιο γραμματικό τύπο**: *πλείω, δίκαιον, βραχυτάτων, μέγιστον*
5. Να μεταφέρετε τους πιο κάτω ρηματικούς τύπους στον **τύπο** που σας ζητείται στην παρένθεση:
 - 1) **λέγειν**: απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητικής φωνής
 - 2) **ἀπολογεῖσθαι**: γ' πρόσωπο ενικού ευκτικής ενεστώτα μέσης φωνής
 - 3) **διδόναι**: α' πρόσωπο πληθυντικού υποτακτική παρακειμένου ενεργητικής φωνής
 - 4) **ποιήσομαι**: β' πρόσωπο πληθυντικού προστακτικής ενεστώτα ενεργ. φωνής
 - 5) **καταλειφθείσης**: απαρέμφατο παθητικού αορίστου
 - 6) **ἐξέδωκα**: α' πρόσωπο ενικού οριστική ενεστώτα ενεργητική φωνή
 - 7) **ἔχειν**: γενική ενικού αρσενικό της μετοχής παρακειμένου ενεργητική φωνή
 - 8) **γενέσθαι**: α' πρόσωπο πληθυντικού οριστικής παρακειμένου
 - 9) **διώκηκα**: β' πρόσωπο πληθυντικού ευκτικής αορίστου ενεργητικής φωνής
 - 10) **τυγχάνουσι**: γ' πρόσωπο ενικού υποτακτικής αορίστου β' ενεργητική φωνή
6. Να αναγνωρίσετε τις πιο κάτω προτάσεις από την παράγραφο 9, 10 και 11(είδος, εισαγωγή, εκφορά, συντακτικός ρόλος).

«ὃ τι δεῖ πλείω λέγειν» §9

«ὥστ' ἐκεῖνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρώων» §10

«ὅτι πάντας αὐτοὺς ὄψεσθε μοι διαφόρους ὄντας καὶ πλεῖστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους» §11